

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

Uredništvo in upravništvo: Maribor, Koroška cesta 5

Telefon 2113

Izhaja vsako sredo.
Cene: Letno Din 32.—,
polletno Din 16.—, četrt-
letno Din 9.—, inozemstvo
Din 64.—. — Poštno-čkovni
račun 10.603.

Cena inseratov: cela
stran Din 2000.—, pol stra-
ni Din 1000.—, četrt strani
Din 500.—, 1/8 strani Din 250.—,
1/16 str. Din 125.—, Mali ogle-
si vsaka beseda Din 1.20.

Blagoslovljen Božič

želi cenjenim naročnikom in čitateljem

„Slovenski Gospodar“!

Za katoliško časopisje.

Važnosti časopisja ni treba v 20. stoletju dokazovati. Vsak član kulturnih narodov to dobro ve. Vsi to dobro vedo, toda vsak se tega ne zaveda ter ne izvaja posledic v dejanju. To velja zlasti o katoličanih, dočim se protiverniki poslužujejo časopisja kot najučinkovitejšega sredstva v borbi zoper katolicizem. Ne bo torej odveč, ako ob zatonu leta, ko gre za obnovo naročbe ali za novo naročbo časopisov, temu velevažnemu vprašanju posvetimo več pozornosti.

Španske razmere.

Španija nam daje zgled, in sicer svaričen zgled. Dežela je katoliška, ljudstvo po ogromni večini dobro — katoliško. Vlada pa je protikatoliška, katoliški Cerkvi in njenim pravicam v javnosti sovražna. Pri volitvah v ustavotvorno skupščino so framasoni, protikrščanski liberalci in socialisti dobili veliko večino. V tej skupščini je bila sprejeta ustava, ki določa ločitev države od Cerkve, protikrščansko vzgojo mladine in izgon katoliških redovnikov, predvsem jezuitov. Koliko prava ima katolicizem v javnosti, so svetu pokazali ognjeni zublji, švigajoči iz mnogoštevilnih zažganih samostanov, cerkvenih hiš in samih cerkva. Odkod ta brezpravnost španskega katolicizma? Kaj je vzrok, da je framasonsko-liberalno-socialistična manjšina tako lahko zavlada nad veliko večino veri in Cerkvi vdanega ljudstva? Španski katoličani so se omejevali na takozvani notranji katolicizem, zanemarjali pa so zunanje življenje in dve njegovi najvažnejši gonilni sili: organizacijo in časopisje. Framasoni, liberalci in socialisti so se po lastili javnega življenja z nekrščanskimi društvi in časniki, katoličani pa so mirno gledali ta razvoj ter niso ganili niti z mezincem. Bridko izkustvo letošnjega leta jih je poučilo, kakšna sila je časopisje, in sedaj se z naporom vseh sil trudijo popraviti to, kar so leta in leta zamudili.

Kakoršen je časnik, takšen je človek.

Količnega pomena je časnik za posameznika, za družino, za deželo in državo, je lepo poudaril sed. papeški državni tajnik Kardinal Pacelli. Ko je bil nuncij v Berlinu, je vodilnemu listu nemških katoličanov »Germaniji« ob svečanostni priliki poslal članek, v katerem med drugim pravi: »Kar se tiče moči, ki jo ima časopisje, ni treba dosti besed o tem. Nešteti milijoni so, ki vsak dan čakajo na besedo iz časnika, da po njej oblikujejo svoje politično mnenje, svoje socialno mišljenje, svoje moralno ravnanje, svoje versko prepričanje, svojo osebnost, gradnjo svoje družine in ves svoj svetovni nazor.« Z drugimi besedami: Kakoršen je časnik, ki ga kdo stalno bere, takšen je dočelnik kot posameznik, kot član družine, kot član države, Cerkve in človeške družbe, takšen je v politiki, v zasebnem in javnem življenju, in tako bo po večini ostal tudi v večnosti, ko se bodo zaprla nad njim groba vrata.

Naša vera je takšna, kakoršno je časopisje.

Zavedajmo se torej važnosti časopisja! P. Odilo Hajnshek, naš štajerski rojak, ki zdaj misijonari med našimi slovenskimi brati v Severni Ameriki, je napisal v »Amerikanskem Slovencu« 4. decembra t. l. o tem lep članek, v katerem tudi pravi to-le: »Naša vera je taka, kakršna je naše časopisje. Dvema gospodoma ne more nihče služiti. Človek bere, kakor misli. List liberalcev je liberalen. List komunistov je komunističen. List katoličanov je katoliški. S časopisjem izpoveduješ svojo vero. Naše ljudstvo ne bo brez berila. Na more biti brez njega. Če ne bo imelo katoliškega, bo seglo po nekatoliškem. Naše spanje lahko postane zločin izdajstva. Naše krščanstvo ne sme biti več spalna dvorana, temveč na boj pripravljena armada. Res je, prižnica tiska ne more nikoli nadomestiti prižnice v cerkvi. Od sv. Duha postavljena učeniška stolica Cerkve bode ostala vedno poklicna učiteljica in vzgojiteljica narodov. Toda nobenega dvoma ni, da bo danes tisti

najhitreje pridobil svet, kdor ima najmočnejši tisk.«

Za katoliške časnike! Za »Slovenskega Gospodarja«!

Zavedajmo se važnosti katoliškega časopisja! Iz njega črpamo pouk v dobrem in koristnem ter pobudo za dobro. Ako torej gre za katoliški časnik, gre za nas, gre za našo blaginjo. Za blaginjo posameznika, družine in vsega ljudstva. Za časno in večno blaginjo. Gre za naše interese, za življenje in smrt. Kdor kupuje nekrščanski in protikrščanski časnik, tak meče svoje vinarje v Judežev mošniček. Danes, ko hudobni duh z mogočnim zamahom zvoni svoj zvon po svetu, je treba, da verni katoličani zvonijo z zvonom, ki je Bogu prijazen, in to je katoliški časnik. Podpirajmo torej glasilo našega katoliškega ljudstva — »Slovenskega Gospodarja«! Dolgo dobo 65 let že stoji naš list na braniku verskih in narodnih interesov našega naroda. Ne odtegnimo mu svoje gnotne in duševne podpore! Ostanimo mu zvesti naročniki ter mu pridobivajmo nove! V vsako hišo naš list!

*

V NAŠI DRŽAVI.

Kralj odpotoval v inozemstvo. Belgrad, dne 15. decembra. AA. Današnje »Službene novine« priobčujejo ta-le ukaz: Mi, Aleksander I., po milosti božji in narodni volji kralj Jugoslavije, smo sklenili in odredimo na podlagi čl. 40 ustave kraljevine Jugoslavije, ker želimo nekaj časa prebivati izven mej naše domovine, naj nas v izvrševanju naše ustavne kraljevske oblasti od dne odhoda pa do povratka v domovino zastopa naš ministrski svet v mejah ustave. G. predsednik našega ministrskega sveta, naš notranji minister, naj ta ukaz izvrši. Aleksander I. r., 15. decembra v Belgradu. Predsednik ministrskega sveta, notranji minister Peter Živković I. r. Slede podpisi vseh drugih ministrov.

Naš kraljevski par se mudi v Parizu.

Skupščina je overovala vse mandate razven enega. Dne 16. decembra so poslanci tudi prisegli.

Kandidati za senat v Dravski banovini so sledeči gg.: dr. Vladimir Ravnihar, odvetnik v Ljubljani; dr. Miroslav Ploj,

bivši veliki župan v Mariboru; dr. Jan-ko Rajar, veterinarski delegat na Du-naju; dr. Fran Novak, odvetnik v Ljub-ljani. Namestniki: dr. Alojzij Goričan, župan v Celju; Jakob Zdravec, indu-strijalec v Središču; Ivan Sancin, bivši kmetijski načelnik v Ljubljani; Ciril Pirc, župan v Kranju. Volitve v senat se bodo, kakor znano, vršile dne 3. jan. 1932. Volilno okrožje tvori vsaka bano-vina za sebe, volilno pravico pa imajo vsi narodni poslanci, vsi člani banovin-skega sveta in vsi župani v dotični ba-novini. Dravska banovina voli štiri se-natorje in štiri namestnike.

Ustanovitev nove stranke. Na seji enotnega kluba narodnih poslancev, iz-voljenih na državni listi predsednika vlade g. Petra Živkoviča, je bila skle-njena ustanovitev nove stranke, ki se bo imenovala »Jugoslovanska radikal-na kmetijska demokracija«. Sprejet je že program stranke.

V DRUGIH DRŽAVAH.

Socijalni demokrati v Belgiji so skli-cali izreden strankin zbor, na katerem so sprejeli resolucijo proti državni pod-pori katoliškim šolam, za katere pri-speva država letno iz javnih sredstev 800 do 900 milijonov frankov.

Nova vlada na Španskem. Španska republika je dobila zadnje dni novo vlado pod predsedstvom Azane. Vlada je sestavina republikanske levice, ki šteje 250 do 270 glasov in bo imela v zbornici večino 16 do 36 glasov.

Maršal kitajske republike odstopil. Svetovno javnost je presenetil nenaden odstop maršala kitajske republike Čangkajšeka, zunanjega ministra Wel-lington Kooa, finančnega ministra Sun-ga in generala Čangsulijanga. Angle-ško časopisje je mnenja, da bo položaj Čangkajšeka izven vlade močnejši, ka-kor do sedaj, kar je velikega pomena za sedanji zapleteni položaj.

Položaj na Daljnem vzhodu. Japon-ske čete bodo stale kmalu tik pred ve-likim zidom, ki brani nekdanjo kitajsko prestolico Peking. Prišlo bo v kratkem do odločilne bitke med Japonci in Ki-tajci. Japonci so začeli južno od Mukde-na ustanavljati veliko industrijsko in trgovinsko cono in mrzlično dograja-jo železnico iz Kirina v luko Saizen, ki bo predstavljala zelo hudo konkurenco Vladivostoka. Obenem so proglasili po-polnoma ravnopravnost vseh inozem-cev v mandžurski trgovini in se poga-jajo z generalom Ma z namenom, da se organizira neodvisna mandžurska dr-žava, v kateri bodo tudi Kitajci uživali popolno enakopravnost.

*

„Betnava“ ali „Vidmava“?

Da li je komu znano, kako je prišlo v Mariboru k poimenovanju »Betnavska cesta«, ne vemo in tudi ne, kdo je »iz-umitelj« tega imenskega nestvara. Ce-sta k gradiču »Vidmava« (v občini Rad-vanje) bi se namreč morala glasiti pra-vilno: V i d m a v s k a

Kar pisec pomni, se je rabilo samo le ime »Vidmava«, samo nekateri doma-čini, posebno pa tujci, so izgovarjali to

V DOBI NAHODA

kadar kašljamo in smo zasluženi, kadar nam preti gripa, takrat je Fellerjev bolečine po-mirjujoči Elsafluid, to odlično sredstvo in kozmetikum prava tolažba v hiši. Poskusna steklenica 6 Din, dvojna steklenica 9 Din po-vod. Po pošti 9 poskusnih ali 6 dvojnih ali 2 velike specialne steklenice 62 Din franko pri lekarnarju Eugen V. Feller, Stubica Donja, Elsatrg 341. Savska banovina.

ime nekako nejasno tudi kot »Vidnja-va«, ker ni bilo brati nikjer kakega slo-venskega napisa, in nemško ime »Win-denau« je ono jasnost motilo še bolj. — Ko sem se skozi leta z očetom po po-čitnicah vračal v Maribor v šolo, je oče krenil skoro običajno pri Vidmavskem drevoredu od Tržaške ceste in pripom-nil: »Peljiva se čez V i d m a v o; je si-ker mali ovinek, toda prištedim si mit-nino!« Smatram zgolj le to obliko kot udomačeno in tudi kot zgodovinsko opravičeno.

Podlaga temu imenu je namreč sta-roslovenska beseda »videm«. Ni sicer tu mesto za širje razpravljanje o na-stanku in razvoju tega izraza tekom ti-sočletij, pač pa moramo podati tukaj vsaj kratko zgodovinsko sliko tega v našem slučaju, ker je že davno vse po-zabljeno in v kolikor še ne, pa krivo tolmačeno.

Kot »videm« so označevali naši dav-ni predniki pred vsem vso ono zemlji-šče, katero so občinari izločili kot traj-no službe v kulturne namene vsej ob-činski skupnosti. Na tem je stala cer-kev in župnišče kakor tudi šola, ako so jo imeli. Na vzvišenem prostoru je bilo z obzidjem utrjeno mesto v obrambne svrhe v slučaju sovražnega napada in kot zavetišče stanovalcev, ako ni bilo drugega varnega mesta za nje. Obenem je bilo tu tudi pokopališče. Razvidno je to razmerje še skoro danes pri vsaki cerkvi v Sloveniji, če imamo tudi raz-meroma malo občin z župnijo, katere bi imele ime »Videm« še danes. Druga-če je to na Tirolskem; tam se imenuje vsak »župnijski grunt« (»Pfarrgrund«) še danes kot »vidum«.

Razlikujejo se ta imena v ljudski go-vorici v tuintam posvetna in cerkvena. Tako gredo Haložani na žegnanje k Sv. Vidu, ali živinski sejem je pa »na Vid-mu«. Slične razmere smo ugotovili tudi v srednjeveških latinskih listinah. Pri krajevnih podatkih so rabili čisto slo-venski mestnik še vedno pri že davno ponemčenih krajih, ker izraza »videm« niso Nemci več razumeli, zatoorej: »na Widmi«, »na Widme (leta 1452)«, »na Widmem« (leta 1424) in to radi tega, ker se je v slovenščini ime v imenoval-niku redko rabilo. — V našem slučaju je bila zgradba »Vidmava« prvotno tu-di le kako močnejše utrjeno mesto kot ena izmed postojank zunanjega obram-bnega pasa mariborske trdnjave.

»Vidmava« služi še danes kot »vi-dem« lavantinskemu vladiki, in je mo-rala biti od davnega v tem razmerju, ker so tudi protestanti leta 1587 to po-sestvo kot tako cerkvenega značaja ta-koj zasedli in na njem zgradili cerkev, šolo in hišo za pastora in cerkovnika, ter si ogradili tam tudi lastno pokopa-lišče. Po protireformaciji (leta 1600) je prišlo posestvo sicer iz cerkvenih rok v posvetne, toda leta 1863 je bilo zopet

oddano lavantinski škofiji, iz česar raz-vidimo, da je moral biti prvi »vidmar« vsekakor kak višji cerkveni dostojanst-venik, in da je imela cerkev gotovo ne-kake utemeljene dedne pravice na to. O znameniti zgodovini nekdanjih slo-venskih »vidmarjev« hočemo pozneje enkrat podrobneje pisati; danes ome-nimo samo, da nosi še danes na stotine slovenskih rodbin ime »Vidmar«, kate-rim se čisto še danes pozna, da so mo-rali biti nekda v kakem višjem prav-no-socijalnem položaju.

Ce je našim javnim uradom resno zato, da se naša krajevna imena, kate-ra so potvorili sčasom deloma iz neved-nosti dotične preteklosti, popravijo, po-tem se naj prekrsti »Betnava« v »Vid-mava«, »Betnavska cesta« v »Vimav-ska« in »Betnavski log« (»Windenuer Wald«) v »Vidmavski«. — Poskus pre-kstitve tega v »Slovenski log« po po-lomu se ni obveljavil, ker je to ime kar brez vsake jezikovno-zgodovinske pod-lage in dejstveno le nasilna izmišljoti-na, kajti nemški »Winden« je v tem slučaju le pokvečeni slovenski — »vi-dem«!

D. Žunkovič.

*

Katoliška šola in socialisti. Svojo mrznjo proti katolicizmu in katoliški vzgoji v šoli so zadnji čas javno doka-zali socialisti v Belgiji. V tej mali, pa jako kulturni in napredni državi je vpe-ljan način svobodnega šolstva, to je, ne vlada državni šolski monopol, država ne vsiljuje državljanom svojih šol, mar-več jim prepušča ureditev šol po lastni uvidevnosti in volji. Država ne vzdržuje svojih šol, marveč podpira javne-občin-ske in zasebne-svobodne šole v razmer-ju s številom učencev. Vsakomur je da-no na voljo, kam hoče poslati svoje otroke: ali v občinske ali v svobodne-katoliške šole. Ta šolski sestav je našel posnemovalcev v Angliji, v Nizozemski in celo v Franciji, kjer skoro polovica šolo-obveznih otrok obiskuje zasebne katoliške šole. — Prospeh katoliških šol pa je vzbudil zavist in mrznjo bel-gijskih socialistov. Ker so svobodne-ka-toliške šole vzgojile krščanski naraščaj, ki je vstopil v krščanske mladinske or-ganizacije in strokovne zveze, so se so-cialisti v svoji znani »svobodomiselno-sti« začeli bati za lasten naraščaj. Nji-hov stari voditelj Vandervelde — mimo-grede povedano večkratni milijonar — je zadnjikrat vrغل v javnost geslo: »Dr-žavna podpora svobodnim šolam mora prenehati!« Država za katoliške šole preveč troši, danes pa je čas štednje, to-rej se mora podpora države katoliškim šolam ukiniti: tako je začel propovedo-vati Vandervelde. — Da je to navadna demagogija (hujskanje in zapeljevanje ljudstva), je državna uprava takoj s številskimi dokazala. Belgijska država izdaje za šolstvo veliko manj nego dru-ga države, kjer je uveden šolski mono-pol, ker ne gradi in vzdržuje ljudskih